

Prosjektnotat nr. 7 - 2017

Elling Borgeraas

Forbruksbasert fattigdomsmål -forbrukstilnærming til barnefattigdom

SIFO

Forbruksforskningsinstituttet

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

© Forbruksforskningsinstituttet SIFO – Høgskolen i Oslo og Akershus
Prosjektnotat nr. 7 – 2017

Forbruksforskningsinstituttet SIFO – Høgskolen i Oslo og Akershus
Stensberggt. 26 – 7. etg.
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 Oslo
www.sifo.no

Det må ikke kopieres fra denne rapporten i strid med åndsverksloven. Rapporter lagt ut på Internett, er lagt ut kun for lesing på skjerm og utskrift til eget bruk. Enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring utover dette må avtales med SIFO. Utnyttelse i strid med lov eller avtale, medfører erstatningsansvar.

Tittel SIFOs forbruksbaserte fattigdomsmål – en empirisk sammenlikning med ulike inntektstilnæringer til fattigdom	Antall sider 19	Dato 22.08.2017
Title	ISBN	ISSN
Forfatter(e) Elling Borgeraas	Prosjekt-nummer 200341	Faglig ansvarlig sign.
Oppdragsgiver BLD		
Sammendrag <p> Dette notatet inngår i et større arbeid for å evaluere Referansebudsjettet og SIFOs minimumsbudsjett for forbruksutgifter. I dette notatet sammenlikner vi SIFOs minimumsbudsjett med EU- og OECD-målene på lav inntekt. Hensikten er å undersøke hvordan ulike kriterier for avgrensning av lav inntekt slår ut i antall hushold som befinner seg i lavinntektskategorien og hvor mange barn dette involverer. Dette er spesielt viktig fordi EUs mål på lav inntekt ofte blir oppfattet som et mål på fattigdom. Selv om det ikke finnes en offisiell definisjon av fattigdom i Norge og Statistisk Sentralbyrå - som beregner fordelingen av lav inntekt i Norge - ikke bruker betegnelsen fattigdom i sine publikasjoner, blir lavinntektsmålet ofte tolket som et fattigdomsmål i offentligheten. Spørsmålet dette reiser er hvor velegnet EU tilnærmingen er som et fattigdomsmål? </p> <p> Notatet viser at de tre målene som er anvendt her illustrere hvor følsom anslaget over antallet fattige er etter hvilke definisjon som legges til grunn. Mulighetsrommet varierer fra 491 000 fattige (EU-60) til 215 000 (min.bud.). OECD-50 prosent beregner 245 000 fattige. Når det gjelder antallet fattige barn spenner estimatene fra vel 125 000 (EU-60 %) til vel 43 000 (min. bud.). Her beregner OECD-50 % i underkant av 86 000 fattige barn. </p> <p> Usikkerheten knyttet til hvor grensen for fattigdom eller lavinntekt går – 50% eller 60% av medianen - usikkerhet knyttet til voksen- og barnevekter, samt den store variasjonen i estimatene av fattigdom i de tre målene som er anvendt her, indikerer at kunnskapen om andelen og fordelingen av fattigdom i Norge er for mangelfull. Likevel indikerer tallmaterialet ganske klart at EU-60% sannsynligvis ikke er egnet som et fattigdomsmål. Anslagene er mest sannsynlig urimelig høye. </p>		
Stikkord Minimumsbudsjett, Referansebudsjettet, økonomisk fattigdom, barn		

SIFOs forbruksbaserte fattigdomsmål
- en empirisk sammenlikning med ulike
inntektstilnæringer til fattigdom

av

Elling Borgeraas

2017

Forbruksforskningsinstituttet SIFO, Høgskolen i Oslo og Akershus
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Forord

Dette notatet inngår i arbeidet med å utvikle et minimumsbudsjett for forbruksutgifter. Notatet skal inngå i et større arbeid der en sammenligner referansebudsjettet og minimumsbudsjettet med andre mål på økonomiske levekår. Prosjektet er finansiert av Barne- og likestillingsdepartementet.

Oslo, august 2017

Forbruksforskningsinstituttet SIFO
Høgskolen i Oslo og Akershus

Innhold

Forord.....	5
Innhold	7
1 Innledning	9
Metode	10
2 Minimumsstandarden sammenlignet med offisielle fattigdomsgrenser	11
Andelen hushold etter antall barn under lavinntektsgrensene	14
Variasjon i antall fattige	16
Referanser	19
Vedlegg	21

1 Innledning

Dette notatet inngår i et større arbeid for å evaluere Referansebudsjettet og SIFOs minimumsbudsjett for forbruksutgifter. I dette notatet sammenlikner vi SIFOs minimumsbudsjett med EU- og OECD-målene på lav inntekt. Hensikten er å undersøke hvordan ulike kriterier for avgrensning av lav inntekt slår ut i antall hushold som befinner seg i lavinntektskategorien og hvor mange barn dette involverer. Dette er spesielt viktig fordi EUs mål på lav inntekt ofte blir oppfattet som et mål på fattigdom. Selv om det ikke finnes en offisiell definisjon av fattigdom i Norge og Statistisk Sentralbyrå - som beregner fordelingen av lav inntekt i Norge - ikke bruker betegnelsen fattigdom i sine publikasjoner, blir lavinntektsmålet ofte tolket som et fattigdomsmål i offentligheten. Spørsmålet dette reiser er hvor velegnet EU tilnærmingen er som et fattigdomsmål?

Det finnes flere tilnærminger som kunne vært brukt til dette formålet. OECDs avgrensning av lavinntekt et slik mål. Mens EU definerer lav inntekt som 60 prosent av medianinntekten, anvender OECD 50 prosent som lavinntektsgrense. De venter også husholdsmedlemmene noe annerledes. Det sier seg selv at OECD-målet har en strengere lavinntektsgrense enn EU og vil således estimere et lavere antall hushold med lavinntekt enn EU-målet. Det har – så vidt vi vet – ikke vært en offentlig debatt om hvilket av disse to målene som er mest hensiktsmessig som fattigdomsmål i Norge, eller om andel av medianinntekten er en fornuftig tilnærming til å definere økonomisk fattigdom. Begge målene – EU og OECD – har den samme prinsipielle tilnærmingen til fattigdom. De er begge et ulikhetsmål som tar utgangspunkt i inntektsfordelingen og medianinntekten. Når inntektsfordelingen endres vil som regel også andelen med lavinntekt og – brukt som fattigdomsmål – antallet fattige endres. Det er imidlertid vanskelig å finne gode argumenter for en automatisk kobling mellom den generelle inntektsutviklingen og antall fattige i et land. Antall fattige kan øke per definisjon uten at det er flere som faktisk har fått forverret sine levekår. Hovedproblemet er – etter vår oppfatning – at det ikke er en naturgitt kobling mellom lavinntekt og levekår. Derfor er det vanskelig å fastslå om hhv 60 eller 50 prosent av medianen gir en fornuftig avgrensning av urimelig svake materielle levekår. Vi vet ganske enkelt ikke om 50% eller 60% av medianinntekten er den inntekten som skiller dårlige fra akseptable materielle levekår.

En prinsipiell, alternativ tilnærming er å knytte fattigdom til forbruk. I stedet for å ta som gitt at fattigdom er et bestemt punkt på inntektsfordelingen, kan vi tenkes oss at fattigdom beskriver en situasjon der en ikke har tilstrekkelig med penger til å dekke grunnleggende forbruksbehov. Med utgangspunkt i SIFOs referansebudsjett for forbruksutgifter – som definerer kostnadene ved å ha og opprettholde et rimelig forbruksnivå – har SIFO utviklet et minimumsbudsjett for forbruksutgifter. Kostnadene ved å dekke dette minimumet også er også et uttrykk for hvilken inntekt som må til for å kunne tilegne seg dette minimumet¹.

---

¹ For en redegjørelse av hvordan minimumsbudsjettet er konstruert vises det til rapporten se Borgeraas 2016.

Fordelen med den forbruksbaserte tilnærmingen til fattigdom er først og fremst at den eksplisitt prøver å gi fattigdom et materielt innhold, og ikke bare definert som et tilfeldig punkt på inntektsfordelingen. En annen fordel er at den gir et mål på fattigdom som ikke automatisk endres når inntektsfordelingen endres. Det forbruksbaserte fattigdomsmålet er i den forstand konservativt – hva som er grunnleggende forbruksbehov i et gitt samfunn endres sakte.

En tredje grunn til at vi trenger et alternativ til de «tradisjonelle» målene er knyttet til hvordan en vektet husholdsmedlemmens forbruksbehov, såkalte ekvivalenter. Dette gjelder både hvordan voksne og barns forbruksbehov vektet. Mine hovedargumenter mot disse vektene er – som for inntektskuttene – at de i stor grad mangler en empirisk begrunnelse og at de er konstante uansett hvor mange personer et er i husholdet.

I de europeiske minimumsbudsjettene (Bradshaw et al. 2008, Bonke & Wiese Christensen 2016) tilnærmer man seg disse ekvivalente ved å konstruere kostnadsberegninger for et stort antall hushold med ulike alders- og kjønns sammensetning. I SIFOs minimumsbudsjett løses den samme problematikken med å innføre en såkalt *stordriftsfordel*. Teknisk vil det si at det trekkes fra 20% av summen av de individspesifikke utgiftene når parfamilien har to eller flere barn eller en enslig forsørger har flere enn to barn. Det er nok liten tvil om at denne måten å beregne «ekvivalenter» ikke er optimal. Dette både fordi tilnærmingen avviker fra idéen i minimumsbudsjettet om en konkret, materiell tilnærming og fordi den er lite egnet til å beregne kostander i hushold med mange barn – anslagsvis over 4.

Prinsipielt mener vi at en forbruksbasert tilnærming er et bedre mål, både teoretisk og kvalitativt, på fattigdom enn inntektstilnærmingen. Det gjenstår imidlertid et arbeid med å kvalitets sikre det foreliggende minimumsbudsjettet før det kan lanseres som et operativt fattigdomsmål. I det foreliggende notatet nøyer vi oss med en empirisk sammenlikning av de tre målene – EU-60%, OECD-50% og Minimumsbudsjettet - langs de dimensjonene det er redegjort for innledningsvis. Det viktigste formålet med denne sammenlikningen er å vise variasjonen i anslagene på antall fattige og fattige barn etter hvilke mål man anvender. På den måten er det mulig å gi faglige innspill og innvendinger til den automatiske koblingen mellom EU-60 prosent og fattigdom i den norske offentligheten. Men det gjenstår mye arbeid før en kan konkludere i forhold til hvilket mål på fattigdom som er mest hensiktsmessig.

Metode

Datamaterialet i dette notatet er levert av Statistisk sentralbyrå på oppdrag fra SIFO. Oppdraget besto i å beregne andelen og antall fattige med utgangspunkt i de tre målene for par med 1 til 5 barn, enslige forsørgere med 1-5 barn, par uten barn og enslige. Tabellene finnes i vedlegget som hhv tabell 2-4, tabell 2-5 og tabell 2-6. Analysen av dette tallmaterialet er utført av SIFO og står for vår regning. Det er viktig å legge merke til at studenthusholdninger og hushold med flere enn 5 barn ikke inngår i analysen.

2 Minimumsstandarden sammenlignet med offisielle fattigdomsgrenser

I Europa er det, som tidligere nevnt, to hovedtyper innteksdefinisjoner av fattigdom – eller lavinntekt². OECD definerer individer og hushold med en inntekt på 50 prosent av medianinntekten eller lavere som fattige. EU på side setter inntektskuttet for fattigdom på 60 prosent av medianinntekten. OECDs definisjon av fattigdom er følgelig mer restriktivt enn EUs definisjon, dvs. at inntektsnivået må være vesentlig lavere for å bli definert som fattig sammenlignet med EUs definisjon. I tillegg til lavinntektsbegrepet – som måler andelen som befinner seg under lavinntekten på et gitt tidspunkt – anvendes betegnelsen ‘vedvarende lavinntekt’ for hushold som har befunnet seg under lavinntektsgrensen i minst to år i en sammenhengene treårsperiode. Måling av vedvarende lavinntekt er viktig for å fange opp de som befinner seg i en mer permanent vanskelig økonomisk situasjon – og ikke bare sporadisk opplever lav inntekt.

Siden minstestandarden først ble beregnet for 2016, har vi valgt å sammenlikne inntektsnivåene kun for ett enkeltstående år – dvs. tilsvarende betegnelsen ‘lavinntekt’. 2015 er det siste året vi har tilgang til offisielle tall for lavinntekt. For å kunne sammenlikne minimumsbudsjettet med OECD og EU definisjoner har vi derfor deflatert minimumstallene fra 2016 til 2015.³

Siden minimumsbudsjettet er konstruert med utgangspunkt i SIFOs referansebudsjett for forbruksutgifter, er det et høyere detaljeringsnivå på barnekostnader enn det som vanligvis er tilfellet når en presenterer inntektsmål for ulike husholdstyper. I minimumsbudsjettet skilles det mellom kjønn og 6 alderskategorier for barn under 18 år.⁴ Det er relativt store forskjeller i kostnadsnivået mellom de ulike aldersgruppene og i noen tilfeller er det også store kjønnsforskjeller.

Det høye detaljeringsnivået i minimumsbudsjettet gjør det vanskelig å gjøre en direkte sammenlikning med de to sentrale inntektstilnæringene til lavinntekt, ganske enkelt fordi lavinntektsmålene ikke er tilgjengelig i samme detaljeringsgrad. Vi har tilpasset minimumsbudsjettet ved å ta gjennomsnittskostnadene for barn under 18 år og for kjønn. Siden det kun er mulig å beregne kostnader for maks 7 personer slik minimumsbudsjettet er bygd opp, har vi konstruert kostnadsberegninger for hushold fra 0 til og med 5 barn, for både parfamilier og enslige forsørgere. Hensikten med denne kategoriseringen har vært å kunne gjennomføre en direkte sammenlikning med SSBs beregninger av lavinntektsgrenser for ulike hushold med ulikt antall barn under 18 år.

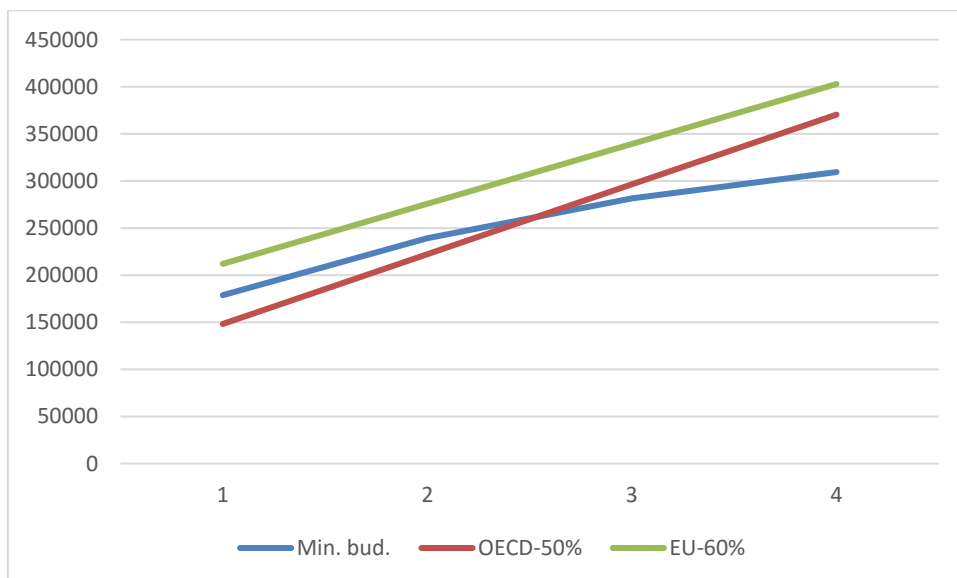
---

² Statistisk Sentralbyrå bruker konsekvent lav inntekt – ikke fattigdom i sin presentasjon av inntektsstatistikken.

³ Minimumsbudsjettet er justert fra 2016 til 2015 med KPI 0.9655

⁴ 6-11 mnd., 1 år, 2-5 år, 6-9 år 10-13 år og 14-17 år. Kjønnsforskjeller i forbruksutgifter beregnes fra 14 år.

Figur 2-1 Lavinntektsgrenser i Norge med hhv EU (60%) og OECD (50%) definisjoner og minimumsbudsjettet 2015.⁵ Enslige og enslige forsørgere med 1 – 3 barn. 2015.

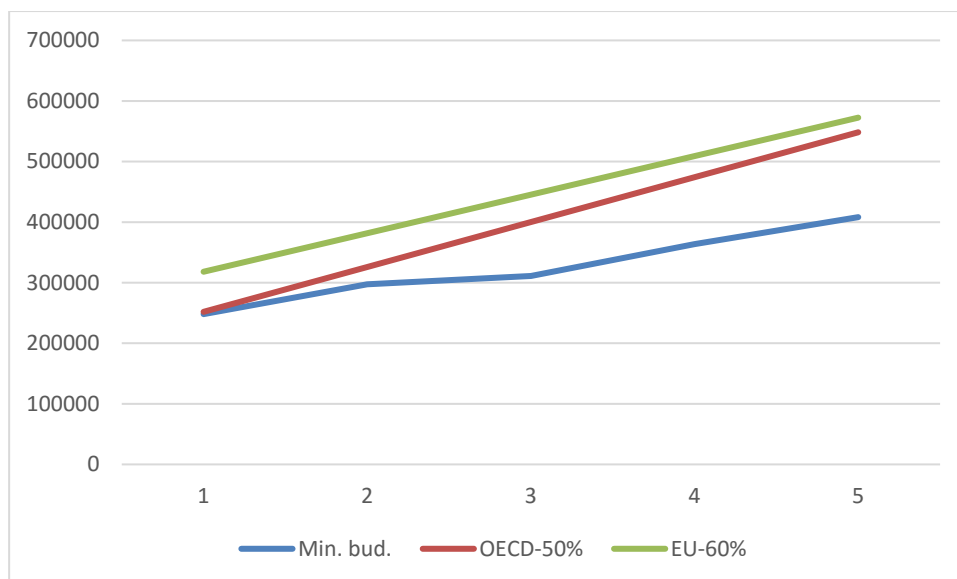
Figur 2-1 viser en oversikt over fattigdomsgrensene for enslige og enslige forsørgere når henholdsvis OECD-50% og EU-60% og det minimumsbudsjettet legges til grunn.

Det er to trekk ved denne fordelingen som er viktige. For det første registrer vi at EUs 60% av medianinntekten ligger relativt sett betydelig over det forbruksbaserte fattigdomsmålet. Denne forskjellen øker med økende antall barn. Den andre viktige observasjonen er at det forbruksbaserte målet ligger høyere enn OECD-50% for enslige og enslige forsørgere med ett barn. For enslige forsørgere med to barn er det forbruksbaserte målet og OECD-50% i praksis likt. Det forbruksbaserte målet er lavere enn OECD-50% for enslig forsørger med 3 barn. Dette skyldes for en stor del innføring av den såkalte stordriftseffekten som slår inn for enslige forsørgere med flere enn 2 barn. Uten denne effekten ville forskjellene mellom disse to målene være svært små.

En tilsvarende sammenlikning med par og par med ett til 4 barn er vist i figur 2-2. Vi får noenlunde samme resultat. Det er også her slik at EU-60% ligger vesentlig over minimumsbudsjettet. For par uten barn og par med ett barn er minimumsbudsjettet helt jevnt med OECD-50% nivået. For minimumsbudsjettet ser vi at stordriftseffekten slår inn ved det andre barnet, dvs. ved flere enn 3 personer i husholdet. Den relative avstanden mellom OECD-50% og minimumsbudsjettet holder seg konstant fra 2 til 4 barn. Her er det med andre ord også stordriftseffekten som i stor grad forklarer forskjellen mellom de to målene.

Figur 2-2 Lavinntektsgrenser for par og par med 1-4 barn etter Minimumsbudsjettet, EU-60% og OECD-50%. 2015.

⁵ Kilde SSB statistikkbanken: <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/Define.asp?subjectcode=&ProductId=&MainTable=LavInnAlder3Ny&nvl=&PLanguage=0&nyTmpVar=true&CMSSubjectArea=inntekt-og-forbruk&KortNavnWeb=ifhus&StatVariant=&checked=true>

Hverken EU-60% eller OECD-50% tar hensyn til at forbruksvektene kan endre seg med antall personer i husholdet. Det forutsettes at alle personene i et hushold, uansett størrelse, har den samme vekten. Konkret betyr det at en fordeler kostnadene ved å dekke husholdsmedlemmenes forbruksbehov relativt til første voksne. Implikasjonen er at den første voksne både skal dekke egne forbruksbehov, pluss alle husholdsspesifikke utgifter, dvs. utgifter som er felles for alle personene i husholdet. Vekten for de øvrige personene i husholdet er da knyttet til utgifter til de individuelle forbruksbehov (individspesifikke forbruksområder i forbrukstilnærmingens terminologi).

Tabell 2-1 Forbruksvekter i hhv. Minimumsbudsjettet, EU og OECD.

	1. voksne	2. voksne	Barn <16 år
Minimumsbudsjett: ⁶	1	0,5	0,4
EU	1	0,5	0,3
OECD	1	0,7	0,5

I OECDs forbruksvekter settes øvrige voksnes forbruksbehov til 0.7 mens barn under 16 år har en vekt på 0,5. Det vil si at de øvrige voksnes forbruksbehov «koster» 70 prosent av den første voksne, mens barns forbruksbehov er beregnet til 50 prosent. EU anvender en såkalt modifisert OECD skala der øvrige voksne har en vekt på 0,5 og barn under 16 år har en vekt på 0,3. (OECD 2013, Eurostat 2014) OECD og EU vekter med andre ord barnekostnadene svært forskjellig.

I minimumsbudsjettet er det også en forbruksvekt for mindre hushold ved at det skilles mellom forbruk som er knyttet direkte til hvert enkelt individ i husholdet (individspesifikt forbruk) og

⁶ Vektene i minimumsbudsjettet er beregnet ved å summere de individspesifikke utgiftene for en voksen + de husholdspesifikke kostnadene for 1 personshushold (1. voksne). 2. voksne er summen av de individspesifikke utgiftene + økningen i husholdspesifikke utgifter når husholdet øker fra 1 til 2 personer. For barn er det gjennomsnittlige individspesifikke utgifter for barn <16 år og økningen i husholdspesifikke utgifter når husholdet økes fra 2 til 3 personer.

forbruk som kun varierer med antallet personer i husholdet (husholdsspesifikt forbruk). I det husholdsspesifikke forbruket ligger de klassiske stordriftsfordelene ('economy of scale'). Vi har vist disse vektene i minimumsbudsjettet for et hushold med to voksne og ett barn i 2-1. For den andre voksne er vekten i minimumsbudsjettet 0,5 – dvs. likt med EU-60% vekten. For barn under 16 år er vekten lik 0,4, dvs. midt mellom de to øvrige vektene.

I motsetning til de konvensjonelle vektene som er konstante, uansett antall barn i husholdet, er det innarbeidet en reduksjon i de individspesifikke utgiftene for husholdet som helhet når det i parfamilier er 3 eller flere personer i husholdet og 4 eller flere personer i hushold med én voksen. Denne reduksjonen er på 20%. Uten denne effekten ville minimumsbudsjettet ligget litt over, men svært tett opptil OECD-50%.

Den praktiske følgen av å anvende ulike vekter for hushold av ulik størrelse, er at minimumsbudsjettet har lavere estimater på antall fattige hushold med f.eks. mange barn, enn både EUs og OECDs konvensjonelle vekter.

Vi skal se nærmere på anslaget over antall fattige med de tre målene i det følgende.

Andelen hushold etter antall barn under lavinntektsgrensene

Figur 2-3 viser at hvordan man veker hushold kan ha ganske dramatiske effekter på andelen fattige – eller med lav inntekt – i Norge.⁷ Dersom vi tar utgangspunkt i ytterpunktene er det slik at ved EU-60% tilnærming har vel 88% av alle norske hushold med enslig forsørger og 5 barn lav inntekt. Med OECD tilnærmingen er det nesten like mange (84,1%) med lav inntekt i tilsvarende hushold. I minimumsbudsjettet er det «kun» 26,2% av enslige forsørgere med 5 barn som er fattige.

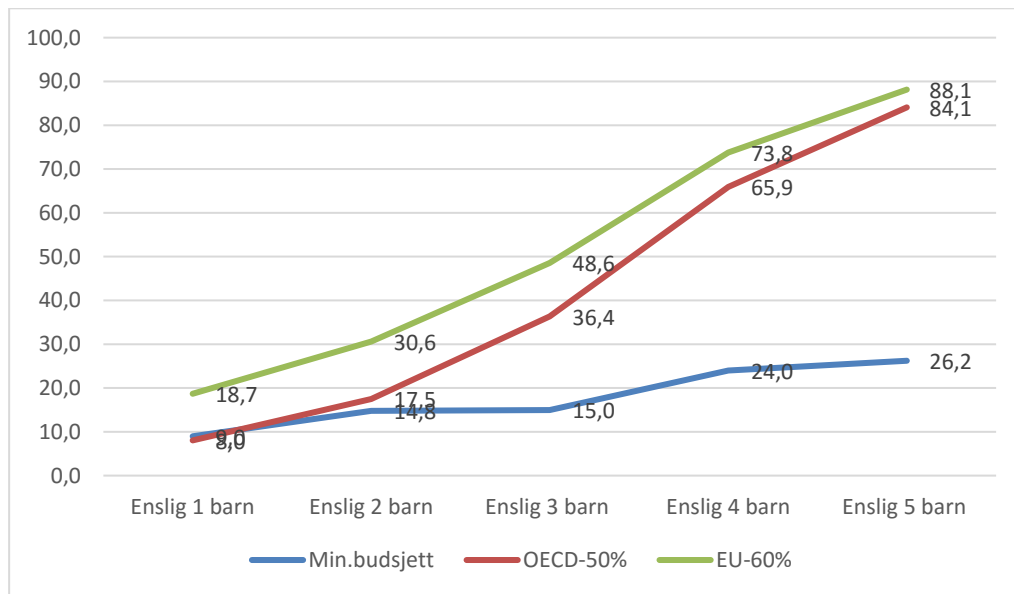
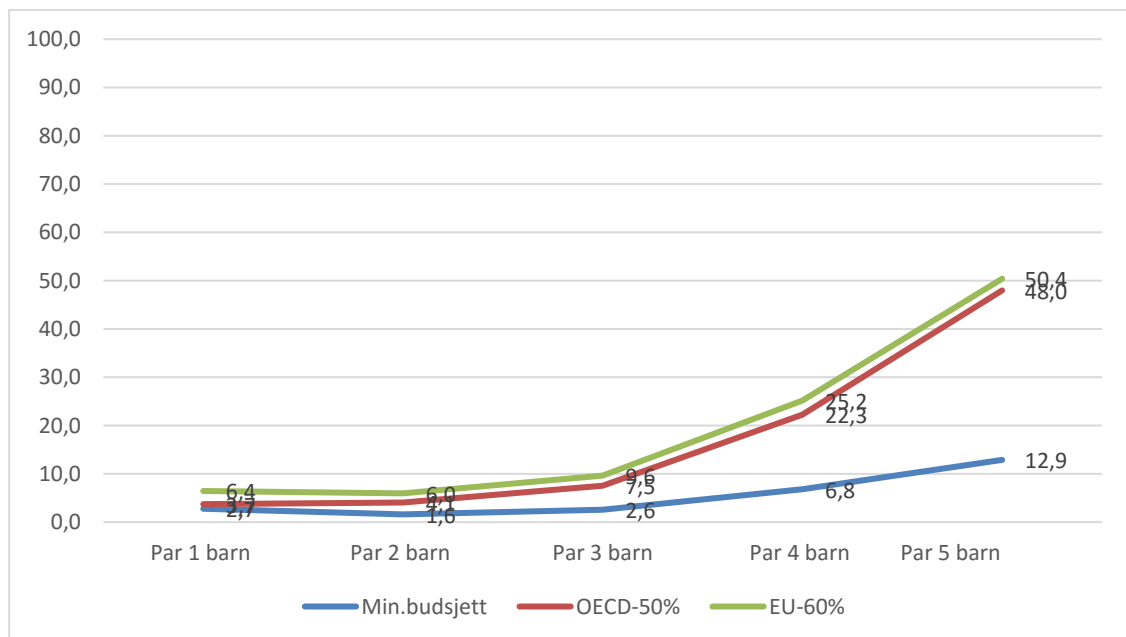
På den andre enden av skalaen beregner OECD-50% og minimumsbudsjettet det samme relative antall fattige blant enslige med ett og to barn. For enslig forsørger med ett barn beregner minimumsbudsjettet at 9% av disse er fattige, mens den tilsvarende prosenten for OECD er 8%. For EU-60 er andelen 18,7%. Som vi har registrert tidligere følger minimumsbudsjettet og OECD-50% hverandre også når det gjelder adel fattige enslige forsørgere med 2 barn. Når stordriftseffekten slår inn ved det 3. barnet for minimumsbudsjettets del, øker avstanden til OECD-50%. I minimumsbudsjettet beregnes 15% fattige, mens OECD har en tilsvarende beregning på 36,4%. Andelen fattige øker temmelig dramatisk når vi går fra enslige forsørgere med 3 til 5 barn, både for EU-60% og OECD-50%. For minimumsbudsjettets del er den tilsvarende endringen beskjeden. Det er sannsynligvis ikke bare stordriftseffekten som slår inn her, men også størrelsen på stordriftsfordelen⁸. Vi skal straks komme tilbake til usikkerheten knyttet til beregning av forbruksutgifter i barnerike familier.

---

⁷ Datamaterialet er hentet fra beregninger utført av Statistisk Sentralbyrå på oppdrag fra SIFO. Oppdraget var å beregne hvor mange hushold som befant seg under minimumsberegningen for enslige, enslige forsørger med henholdsvis 1 til 5 barn, samt tilsvarende husholdstyper med par. Tabellen finnes i vedlegg 1.

⁸ Vi minner om at stordriftseffekt er knyttet til de såkalte individspesifikke utgiftene, mens stordriftsfordel er knyttet til de husholdsspesifikke utgiftene.

Figur 2-3 Prosentandel fattige enslige forsørgere med 1-5 barn etter Minimumsbudsjettet, OECD-50% og EU-60%.**Figur 2-4 Prosentandel fattige par med 1-5 barn etter Minimumsbudsjettet, OECD-50% og EU-60%.**

Figur 2-4 viser at det er langt færre parfamilier med barn som lever på en av de tre lavinntekts-grensene. Forskjellen mellom de tre målene på lavinntekt, i forhold til andelen som lever under dette nivået, er beskjedent for par med 1 og 2 barn. Vi registrerer imidlertid at minimumsbudsjettets estimater for fattigdom blant parfamilier med 4 og 5 barn er betydelig.

Variasjon i antall fattige

I tabell 2-2 har vi gitt en samlet oversikt over totalt antall fattige og antall/andel fattige fordelt på ulike husholdstyper i Norge i 2015 som følge EU-60, OECD-50% og SIFOs minimumsbudsjett.

Tabell 2-2 Fattigdom⁹ i Norge etter minimumsbudsjettet, OECD-50% og EU-60%. 2015.

	EU-60%	OECD-50%	Min. bud.
Antall fattige	491 000	245 000	215 200
Andel fattige i befolkningen (%)	11,6	5,8	5,1
Antall fattige barnefamilier	66 193	40 650	25 243
Andel fattige barnefamilier i % av alle barnefamilier	10,5	6,4	4,0
Antall fattige barn	125 498	85 833	43 455
Andel fattige barn i % av alle barn	11,5	7,9	4,0
Andel fattige par uten barn i % av alle par uten barn	3,5	1,6	1,8
Andel fattige enslige	24,8	8,3	12,7

Som vi har sett er det EU-60% som har de høyeste inntektsgrensene for lavinntekt og gir følgelig et høyere totalt antall fattige enn de to øvrige målene. Forskjellen mellom minimumsbudsjettet og OECD-50% er beskjedent. SIFO-målet angir at andelen fattige ligger på 5.1%, mens OECD-50% har en andel fattige på 5,8%. EU-60% ligger betydelig over de to andre målene i anslaget på andel fattige i befolkningen. Forskjellen er på hele 6,5 prosentpoeng sammenliknet med minimumsstandard. Forskjellen i totalt antall fattige i Norge ved å bruke EU-60% og SIFO-tallene er på nesten 276 000 personer. Den samme forskjellen mellom EU-60% og OECD-50% er på 246 000 fattige. Det er med andre ord ingen uskyldig øvelse å velge mellom ulike definisjoner av fattigdom dersom en ønsker å målrette tiltakene.

Til tross for at det ikke er en vesentlig forskjell i *totalanslaget* for andel fattige i Norge mellom OECD-50% og minimumsbudsjettet, er det likevel betydelige forskjeller i *fordelingen* av estimert fattigdom mellom ulike husholdstyper. Minimumsbudsjettet har et høyere anslag for andelen *enslige* fattige (12,7%) enn OECD-50% (8,3%). Anslaget for *fattige par uten barn* er i praksis det samme for minimumsbudsjettet og OECD-50%.

Det er imidlertid ingen tvil om at SIFOs minimumsbudsjett har et mye *lavere* anslag på andelen fattige barnefamilier enn de to øvrige målene. Som vi har sett tidligere (figur 2-3 og figur 2-4), er det først når det blir flere enn to barn i husholdet for enslige forsørgere og flere enn 3 barn for parfamilier at forskjellen mellom disse tre målene blir betydelig.

Minimumsbudsjettet estimerer at 4% av alle barn er fattige, eller bedre; lever i fattige familier. Det tilsvarende anslaget for EU-60% er 11% i Norge i 2015. OECD-50% anslår prosentandelen til rundt 8%.

⁹ Det er viktig å huske at vi bruker betegnelsen fattige som en samlebetegnelse. Den vanlige betegnelsen – f.eks. fra Statistisk sentralbyrå er 'lav inntekt'. Når en knytter lav inntekt til fattigdom er det også slik at man skal ha inntekt under disse grensene i minst to av de siste tre årene, dvs. vedvarende lavinntekt. Her måles kun de hushold som ligger under disse nivåene i ett år (2015).

Tabell 2-3 Andelen fattige parfamilier med barn og enslige forsørgere etter EU-60%, OECD-50% og minimumsbudsjettet.

	EU-60%	OECD-50%	Min.bud.
Andel fattige parfamilier med barn i % av totalt antall parfamilier med barn:	7,3	5,0	2,4
Andel fattige enslige forsørgere i % av totalt antall enslige forsørger	24,0	12,6	10,9

Det er interessant å legge merke til at både OECD og EUs beregninger av fattigdomsnivåer for hushold med barn øker dramatisk mer enn minimumsbudsjettet jo flere barn det er i husholdet. Hovedforklaringen her er innføringen av stordriftseffekten på 20 prosent for parfamilier med to eller flere barn, og tre eller flere barn for enslige forsørgere. Det er viktig her å huske at stordriftseffekten slår inn på alle husholdsmedlemmene for de individspesifikke forbruksområdene. Det er med andre ord en «husholdseffekt» og ikke primært en effekt knyttet til barne-kostnader. Svakheten er at en forutsetter at voksnes forbruksbehov er konstant når antall barn øker, noe som sannsynligvis er en tvilsom antakelse. En måte å rendyrke effektene av kostnader ved barn når antall barn øker og samtidig ta hensyn til endringer i voksnes forbruk, er å beregne spesifikke budsjett for hushold i ulike livsfasen og ulikt antall barn. Dette er gjort i det danske referansebudsjettet og i mange andre Europeiske referansebudsjett. Dette er åpenbart en svakhet i det norske Minimumsbudsjettet.

Det er vanskelig å se at det er meningsfylt å bruke kun én vekt på barn uansett antall barn i husholdet. Sannsynligvis vil det være mer fruktbart å utvikle flere vekter som tar hensyn til det vi her har betegnet som stordriftseffekt. Dette gjelder spesielt vekter for barn, men det er i prinsippet ikke urimelig at også hushold med flere enn to voksne har andre vekter enn tilfellet er i dag. Når vi registrer at fattigdommen er koblet opp mot barnefamilier, og spesielt mot barnerike familier og noen innvandrergupper (Epland & Kirkeberg 2015), er det ikke helt sikkert at dette skyldes at alle disse husholdene har så dårlige økonomiske betingelser at de fortjener betegnelsen fattige. Det er åpenbare svakheter ved den metodologiske tilnærmingen som bidrar til det. Sannsynligvis tar heller ikke minimumsbudsjettet fullt ut høyde for denne type effekter av kostnader knyttet til mange barn i husholdet

Det er imidlertid et betydelig arbeid som skal til for å skaffe forskningsbasert kunnskap om forbruksendringer/tilpasninger i barnerike familier.

Konklusjon.

I denne sammenhengen er det ikke riktig å gå inn i detaljer i sammenlikningen mellom minimumsbudsjettet og de to mest anvendte fattigdomsdefinisjonene. Usikkerhetene knyttet til «stordriftseffekten» er for store til det. Men, og som vi har argumentert for innledningsvis, er det i prinsippet lettere å vurdere rimeligheten av minimumsbudsjettes estimater på hvor fattigdomsgrensen går enn det er å vurdere de konvensjonelle målene på inntektsfattigdom. Vurdering om det er fornuftig å definere fattigdom ved 50 eller 60 prosent av medianinntekten, eller om forbruksvektene for barn bør ligge på 0,5 eller 0,3 blir lett svært abstrakt fordi de i liten grad er knyttet opp mot konkrete levekår. Minimumsbudsjettet er lettere å vurdere fordi inntektsmålet er konstruert ved å spesifisere et konkret forbruksnivå.

Notatet viser at de tre målene som er anvendt her illustrere hvor følsom anslaget over antallet fattige er etter hvilke definisjon som legges til grunn. Mulighetsrommet varierer fra 491 000 fattige (EU-60) til 215 000 (min.bud.). OECD-50 prosent beregner 245 000 fattige. Når det

gjelder antallet fattige barn spenner estimatene fra vel 125 000 (EU-60 %) til vel 43 000 (min. bud.). Her beregner OECD-50 % i underkant av 86 000 fattige barn.

Usikkerheten knyttet til hvor grensen for fattigdom eller lavinntekt går – 50% eller 60% av medianen - usikkerhet knyttet til voksen- og barnevekter, samt den store variasjonen i estimatene av fattigdom i de tre målene som er anvendt her, indikerer at kunnskapen om andelen og fordelingen av fattigdom i Norge er for mangelfull. Likevel indikerer tallmaterialet ganske klart at EU-60% sannsynligvis ikke er egnet som et fattigdomsmål. Anslagene er mest sannsynlig urimelig høye.

Referanser

- Bonke, J. & E. Wiese Christensen, 2016: *Minimumsbudget for forbrugsudgifter – hvad er det mindste, man kan leve for?* Rockwool Fondens Forskningsenhed. København
- Borgeraas, E. 2016 *Minimumsbudsjett for forbruksutgifter. Et forbruksbasert fattigdomsmål.* Oppdragsrapport nr. 14 – 2016
- Bradshaw, J.m.fl. 2008: A minimum income standard for Britain. What people think. Loughborough University: Joseph Rowntree Foundation
- Epland, K. & M.I. Kirkeberg 2015: Utvikling i vedvarende lavinntekt. Flere utsatte barn. <http://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/flere-okonomisk-utsatte-barn>

Vedlegg

Tabell 2-1 Antall og andel personer i ulike husholdningstyper etter SIFOs minimumsbudsjett

Tabell 1						
Antall og andel personer i ulike husholdningstyper ¹ , med husholdningsinntekt etter skatt under ulike inntektsgrenser. 2015						
	Inntektsgrense:		Antall og prosent under 2015-grensen			
	2016-kr	2015-kr*	%	N	Befolkningen	
Parfamilier med						
• 1 barn under 18 år med inntekt etter skatt under kr.	324 800	313 585	2,7	17 000	618 996	
• 2 barn under 18 år med inntekt etter skatt under kr.	334 400	322 853	1,6	14 000	870 989	
• 3 barn under 18 år med inntekt etter skatt under kr.:	380 500	367 361	2,6	9 400	366 727	
• 4 barn under 18 år med inntekt etter skatt under kr.	422 800	408 201	6,8	4 700	69 130	
• 5 barn under 18 år med inntekt etter skatt under kr.	457 700	441 895	12,9	1 900	15 082	
Enslige med						
• 1 barn under 18 år med inntekt etter skatt under kr.	252 700	243 974	9,0	14 900	165 944	
• 2 barn under 18 år med inntekt etter skatt under kr.	307 000	296 399	14,8	13 000	88 138	
• 3 barn under 18 år med inntekt etter skatt under kr.	320 500	309 433	15,0	3 900	26 283	
• 4 barn under 18 år med inntekt etter skatt under kr.	366 600	353 941	24,0	1 500	6 100	
• 5 barn under 18 år med inntekt etter skatt under kr.	409 000	394 877	26,2	500	1 922	
Per uten barn og aleneboende						
• Par uten barn med inntekt etter skatt under kr.	271 000	261 642	1,8	19 800	1 091 924	
• Enslig med inntekt etter skatt under kr.	185 100	178 708	12,7	114 600	904 338	
Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger						
* Inflatert med KPI (0,9655)						
¹ Personer i studenthusholdninger er utelatt						

Tabell 1-2 Antall og andel personer i ulike husholdningstyper, EU-skala

Tabell 2							
Antall og andel personer i ulike husholdningstyper ¹ , med husholdningsinntekt etter skatt per forbruksenhet under ulike lavinntektsgrenser. EU-skala. 2015							
			Antall og andel under ulike lavinntektsgrenser				Befolkninger
			EU-50%	EU-60%	EU-50%	EU-60%	
Parfamilier med		%	%	N	N		
• 1 barn under 18 år		3,3	6,4	21 000	40 000	618 996	
• 2 barn under 18 år		3,0	6,0	26 000	52 000	870 989	
• 3 barn under 18 år		5,0	9,6	18 000	35 000	366 727	
• 4 barn under 18 år		14,6	25,2	10 000	17 000	69 130	
• 5 barn under 18 år		31,8	50,4	5 000	8 000	15 082	
Enslige med							
• 1 barn under 18 år		8,6	18,7	14 000	31 000	165 944	
• 2 barn under 18 år		14,1	30,6	12 000	27 000	88 138	
• 3 barn under 18 år		24,7	48,6	7 000	13 000	26 283	
• 4 barn under 18 år		44,2	73,8	3 000	4 000	6 100	
• 5 barn under 18 år		53,5	88,1	1 000	2 000	1 922	
Per uten barn og aleneboende							
• Par uten barn		1,9	3,5	21 000	38 000	1 091 924	
• Enslig		12,1	24,8	109 000	224 000	904 338	
Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger							
¹ Personer i studenthusholdninger er utelatt							

Tabell 1-3 Antall og andel personer i ulike husholdningstyper. OECD-skala

Tabell 3							
Antall og andel personer i ulike husholdningstyper ¹ , med husholdningsinntekt etter skatt per forbruksenhet under ulike lavinntektsgrenser. OECD-skala. 2015							
			Antall og andel under ulike lavinntektsgrenser				Befolkninger
			OECD-50%	OECD-60%	OECD-50%	OECD-60%	
Parfamilier med		%	%	N	N		
• 1 barn under 18 år		3,7	7,2	23 000	45 000	618 996	
• 2 barn under 18 år		4,1	7,9	35 000	68 000	870 989	
• 3 barn under 18 år		7,5	14,0	28 000	51 000	366 727	
• 4 barn under 18 år		22,3	36,0	15 000	25 000	69 130	
• 5 barn under 18 år		48,0	65,7	7 000	10 000	15 082	
Enslige med							
• 1 barn under 18 år		8,0	17,2	13 000	29 000	165 944	
• 2 barn under 18 år		17,5	36,7	15 000	32 000	88 138	
• 3 barn under 18 år		36,4	62,8	10 000	17 000	26 283	
• 4 barn under 18 år		65,9	87,8	4 000	5 000	6 100	
• 5 barn under 18 år		84,1	96,2	2 000	2 000	1 922	
Per uten barn og aleneboende							
• Par uten barn		1,6	2,9	18 000	32 000	1 091 924	
• Enslig		8,3	12,4	75 000	112 000	904 338	
Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger							
¹ Personer i studenthusholdninger er utelatt							

Forbruksforskningsinstituttet SIFO ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) har et spesielt ansvar for å bidra til kunnskapsgrunnlaget for forbrukerpolitikken i Norge og skal utvikle ny kunnskap om forbruk, forbrukerpolitikk og forbrukernes stilling og rolle i samfunnet.

Sentrale forskningstema er:

- forbrukerne i markeder og forbrukervalg
- husholdningenes ressursdisponeringer
- forbrukerøkonomi - gjeldsutvikling og fattigdom
- teknologisk utvikling og forbrukernes hverdag
- digitalt hverdagsliv og mestring
- miljøeffekter av ulike typer forbruk
- mat- og spisevaner
- tekstiler - verdikjeder - konsekvenser for hverdagsliv og miljø
- forbrukets betydning for inkludering i sosialt hverdagsliv
- forbrukerpolitikk

SIFO

Forbruksforskningsinstituttet

**HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS**

Boks 4 - St. Olavs plass - N-0030 Oslo.

Besøksadresse: Stensberggata 26, 7 etg.

Telefon: +47 67 23 50 00

E-mail: post@sifo.hioa.no **Internett:** www.sifo.no

